

Uchwała Składu Siedmiu Sędziów Sądu Najwyższego

z dnia 15 czerwca 2010 r.

II UZP 4/10

Przewodniczący Prezes SN Walerian Sanetra, Sędziowie SN: Bogusław Cudowski (sprawozdawca, uzasadnienie), Teresa Flemming-Kulesza, Józef Iwulski, Grzegorz Misiurek, Lech Walentynowicz (sprawozdawca), Mirosława Wysocka.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 15 czerwca 2010 r., przy udziale prokuratora Prokuratury Generalnej Piotra Wiśniewskiego. sprawy z wniosku Bogdana M. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych-Oddziałowi w W. o rentę rodzinną, na skutek zagadnienia prawnego przekazanego postanowieniem Sądu Najwyższego z dnia 10 lutego 2010 r., II UZ 52/09

„Czy podlega odrzuceniu nieopłacona skarga kasacyjna złożona przez adwokata po dniu wejścia w życie w dniu 1 lipca 2009 r. ustawy z dnia 5 grudnia 2008 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 234, poz. 1571), która uchyliła (w art. 1 pkt 3 lit. a) art. 130² § 3 k.p.c., jeżeli nie został on uprzednio wezwany przez sąd we właściwym trybie do usunięcia tego braku (opłacenia skargi)?”

p o d j ą ł u c h w a ł ę:

Nieopłacona skarga kasacyjna złożona przez adwokata lub radcę prawnego po wejściu w życie ustawy z dnia 5 grudnia 2008 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 234, poz. 1571) podlega odrzuceniu w razie niewykonania zarządzenia wzywającego do opłacenia skargi (art. 398⁶ § 2 k.p.c. w związku z art. 130 § 1 k.p.c.)

i postanowił nadać jej moc zasady prawnej.

U z a s a d n i e n i e

I. Sąd Najwyższy w składzie zwykłym postanowieniem z 10 lutego 2010 r. [...] przedstawił do rozstrzygnięcia powiększonemu składowi Sądu Najwyższego - na podstawie art. 398¹⁷ § 1 k.p.c. w związku z art. 394¹ § 3 k.p.c. - zagadnienie prawne budzące poważne wątpliwości dotyczące tego, czy podlega odrzuceniu nieopłacona skarga kasacyjna złożona przez adwokata po dniu wejścia w życie 1 lipca 2009 r. ustawy z dnia 5 grudnia 2008 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 234, poz. 1571), która uchyliła (w art. 1 pkt 3 lit. a) art. 130² § 3 k.p.c., jeżeli nie został on uprzednio wezwany przez sąd we właściwym trybie do usunięcia tego braku (opłacenia skargi).

Zagadnienie to ujawniło się przy rozpoznawaniu zażalenia wnioskodawcy Bogdana M. na postanowienie Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z 28 października 2009 r. [...], którym w pkt I przywrócono wnioskodawcy termin do złożenia skargi kasacyjnej, a w pkt II odrzucono (jako nieopłaconą), skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z 20 maja 2009 r. [...] w sprawie przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych-Oddziałowi w W. o rentę rodzinną. Sąd Apelacyjny w uzasadnieniu postanowienia o odrzuceniu skargi kasacyjnej przywołał art. 36 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz.U. Nr 167, poz. 1398, ze zm.), wskazując, że w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych między innymi skarga kasacyjna podlega opłacie podstawowej w kwocie 30 zł. Stosownie natomiast do treści art. 130² § 1 k.p.c. pismu wniesionemu przez adwokata lub radcę prawnego, jeżeli podlega opłacie w stałej wysokości, która nie została uiszczona, nie nadaje się dalszego biegu, jak również nie wzywa się do usunięcia tego braku. W myśl art. 398⁴ k.p.c. skarga kasacyjna powinna odpowiadać warunkom przewidzianym dla pisma procesowego. Sąd drugiej instancji przywołał także uchwałę Sądu Najwyższego z 26 września 2006 r., II UZP 11/06, w której wskazano, że art. 130² § 1 k.p.c. znajduje również zastosowanie do środków odwoławczych i środków zaskarżenia podlegających opłacie podstawowej, o której mowa w art. 35 i 36 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych. Sąd Apelacyjny mając na względzie, że z dniem 1 lipca 2009 r. został uchylony art. 130² § 3 k.p.c. przez art. 1 pkt 3 lit. a ustawy z dnia 5 grudnia 2008 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 234, poz. 1571), wskazał, że zgodnie z art. 8 ust. 1 ustawy zmieniającej przepisy ustawy mają zastosowanie do postępowań wszczętych po jej wejściu w życie. Przesłanka ta więc

nie dotyczy niniejszej sprawy, wszczętej przed 1 lipca 2009 r. Z tego względu skarga kasacyjna podlegała odrzuceniu jako nieopłacona na podstawie art. 398⁶ § 2 k.p.c.

W zażaleniu na to postanowienie pełnomocnik wnioskodawcy, zarzucając naruszenie prawa procesowego - art. 130² § 3 k.p.c. w związku z art. 398¹ § 1 k.p.c. polegające na „zastosowaniu uchylonego przez art. 1 pkt 3 lit. a ustawy z dnia 5 grudnia 2008 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw w sytuacji, kiedy uchylony przepis nie znajduje zastosowania do postępowań wszczętych po dacie wejścia ustawy zmieniającej w życie, a postępowanie wszczęte skargą kasacyjną nie jest kontynuacją postępowania zakończonego prawomocnym wyrokiem i niezastosowanie przepisu art. 130² § 2 k.p.c.”, wniósł o jego uchylenie w pkt II wraz z orzeczeniem o kosztach postępowania zażaleniowego.

Pełnomocnik wnioskodawcy wskazał także, że „w licznych orzeczeniach Sądu Najwyższego uznawano i podnoszono, że postępowanie wszczęte wniesieniem skargi kasacyjnej nie stanowi prostej kontynuacji postępowania, które toczyło się przed sądami pierwszej i drugiej instancji, lecz stanowi nowe szczególne postępowanie kontrolne, uregulowane w odrębnym dziale poza unormowaniami zwykłych środków odwoławczych różniących się w sposób zasadniczy od postępowań merytorycznych w sądach pierwszej i drugiej instancji (postanowienia Sądu Najwyższego z: 23 stycznia 2007 r., III CZ 3/07, oraz z 24 sierpnia 2007 r., I CZ 93/07, oba niepublikowane). Skarga kasacyjna przysługuje od orzeczeń prawomocnych (art. 398¹ § 1 k.p.c.) i nie jest środkiem prawnym wnoszonym w toku instancji (w ramach instancyjnego postępowania sądowego)”. W ocenie pełnomocnika wnioskodawcy, „skoro wydanie prawomocnego wyroku przez Sąd odwoławczy kończy postępowanie prowadzone w toku instancji, to wszystkie czynności procesowe podejmowane są już poza tokiem instancji. W konsekwencji do skargi kasacyjnej od wyroku Sądu drugiej instancji wydanego przed wejściem w życie ustawy z dnia 5 grudnia 2008 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, a wniesionej po dniu jej wejścia w życie Sąd II instancji z rażącym naruszeniem prawa procesowego zastosował uchylony przepis art. 130² § 3 k.p.c., zgodnie z którym Sąd odrzucał bez wezwania o uiszczenia opłaty pismo wniesione między innymi przez adwokata, w tym skargę kasacyjną, podlegającą opłacie w wysokości stałej lub stosunkowej obliczonej od wskazanej przez stronę wartości przedmiotu zaskarżenia”. Do oceny, że dla postępowania wszczętego w sprawie złożoną skargę kasacyjną obowiązujący jest stan prawny z daty jego wszczęcia prowadzi w ocenie pełnomocnika

„brzmienie art. XVI § 1 zdanie 1 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. - Przepisy wprowadzające Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. nr 43, poz. 296 ze zm.), ustanawiającego wyjątek od wyrażonej w art. XV § 1 zdanie 1 zasady bezzwłocznego działania nowej ustawy procesowej. Wyjątek ten (art. XVI § 2 ustawy) nie dotyczy kończących postępowanie w sprawie prawomocnych orzeczeń zapadłych przed Sądem II instancji, co oznacza, że do skargi kasacyjnej znajduje zastosowanie reguła określona w art. XV § 1 zdanie 1 Przepisów wprowadzających”.

II. Przedstawiając powiększonemu składowi do rozpoznania przytoczone na wstępie zagadnienie prawne, Sąd Najwyższy w składzie zwykłym podkreślił, że według art. 130² § 1 k.p.c. w brzmieniu do 30 czerwca 2009 r., pismo wniesione między innymi przez adwokata, które nie zostało należycie opłacone, przewodniczący zwracał bez wezwania o uiszczenie opłaty, jeżeli pismo podlega opłacie w wysokości stałej lub stosunkowej obliczonej od wskazanej przez stronę wartości przedmiotu sporu. Zgodnie z § 3 tego przepisu, sąd odrzucał bez wezwania o uiszczenie opłaty pismo wniesione między innymi przez adwokata, środki odwoławcze lub środki zaskarżenia (apelację, zażalenie, skargę kasacyjną, skargę o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, sprzeciw od wyroku zaocznego, zarzuty od nakazu zapłaty, skargę na orzeczenie referendarza sądowego) podlegające opłacie w wysokości stałej lub stosunkowej obliczonej od wskazanej przez stronę wartości przedmiotu zaskarżenia. W przypadku nieopłaconej skargi kasacyjnej, odrzucał ją na posiedzeniu niejawnym sąd drugiej instancji (art. 398⁶ § 2 k.p.c.) lub Sąd Najwyższy (398⁶ § 3 k.p.c.).

Przedstawiony stan prawny uległ zmianie w związku z wejściem w życie 1 lipca 2009 r. ustawy z dnia 5 grudnia 2008 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, która w art. 1 pkt. 3 zmieniła art. 130², uchylając § 3 i 4 tego przepisu, przy czym, zgodnie z art. 8 ust. 1 ustawy zmieniającej, przepisy te stosuje się do postępowań wszczętych po dniu jej wejścia w życie. Kwestią wymagającą rozstrzygnięcia jest przesądzenie, czy wskazana ustawa znajduje zastosowanie do skargi kasacyjnej wniesionej po tej dacie (30 czerwca 2009 r.) od wyroku, który zapadł przed 30 czerwca 2009 r.

Podobnego zagadnienia (stosowania dotychczasowych czy nowych - zmienionych - przepisów) dotyczyły orzeczenia Sądu Najwyższego podjęte na tle zmieniającej się ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz.U. Nr 167, poz. 1398 ze zm.), w szczególności art. 2 ustawy z dnia 14

grudnia 2006 r. o zmianie ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz.U. z 2007 r. Nr 21, poz. 123). W uchwale z 27 czerwca 2008 r., III CZP 48/08 (OSNC 2009, nr 7-8, poz. 102), Sąd Najwyższy stwierdził, że w sprawie wszczętej przed dniem wejścia w życie ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych, apelacja wniesiona po 10 marca 2007 r. (z którym weszła w życie zmiana art. 100 ust. 2 ustawy o kosztach) przez stronę zwolnioną od kosztów sądowych w całości podlega opłacie podstawowej określonej w art. 14 ust. 2 i art. 100 ust. 2 tej ustawy w brzmieniu obowiązującym do dnia wejścia w życie ustawy z dnia 14 grudnia 2006 r. o zmianie ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych. Podobne stanowisko zostało wyrażone w postanowieniu z 2 sierpnia 2007 r., V CZ 78/07 (niepublikowane), w którym przyjęto, że „sprawą wszczętą” w rozumieniu art. 2 ustawy nowelizującej z dnia 14 grudnia 2006 r. jest tylko sprawa sądowa wszczęta przez stronę złożeniem pozwu lub wniosku oraz w postanowieniu z 24 października 2007 r., IV CZ 75/07 (LEX nr 512974), w którym Sąd Najwyższy zwrócił uwagę na odmienną regulację zawartą w art. 2 ustawy z dnia 14 grudnia 2006 r. od tej z art. 149 ust. 1 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych, zgodnie z którą w sprawach wszczętych przed dniem wejścia w życie ustawy stosuje się, do czasu zakończenia postępowania w danej instancji, dotychczasowe przepisy o kosztach sądowych. W postanowieniu z 3 lipca 2007 r., I UZ 18/07 (OSNP 2008 nr 19-20, poz. 302), Sąd Najwyższy przyjął między innymi, że przez wszczęcie sprawy nie może być rozumiane wniesienie skargi kasacyjnej, a skarga wniesiona po wejściu w życie ustawy w sprawach wszczętych przed tą datą podlega opłacie według dotychczasowych zasad.

Te same zasady odnośnie do zmienionego art. 130² k.p.c. zostały przyjęte przez Sąd Najwyższy w postanowieniu z 18 stycznia 2010 r., II UZ 48/09 (niepublikowane), w którego tezie stwierdzono, że podlega odrzuceniu nieopłacona opłata w wysokości stałej skarga kasacyjna wniesiona po dniu 30 czerwca 2009 r., bez uprzedniego wzywania do uiszczenia tej opłaty oraz w postanowieniu z dnia 12 stycznia 2010 r., I PK 198/09 (niepublikowane).

Odmienny natomiast pogląd został wyrażony między innymi w niepublikowanych postanowieniach z 19 listopada 2009 r., IV CZ 76/09 oraz z 8 stycznia 2010 r., IV CZ 107/09. W tym ostatnim postanowieniu wskazano, że w razie wniesienia przez adwokata od 1 lipca 2009 r. skargi kasacyjnej bez uiszczenia wymaganej opłaty, przewodniczący wzywa do opłacenia skargi pod rygorem jej odrzucenia, stosując w

niezbędnym zakresie art. 130 § 1 k.p.c. W uzasadnieniu wskazano, że „pomimo, iż Trybunał Konstytucyjny (...) nie stwierdził niezgodności z Konstytucją art. 130² § 3 k.p.c. w zakresie, w jakim przewidywał odrzucenie bez wezwania wniesionych przez profesjonalnego pełnomocnika nieopłaconych środków odwoławczych - apelacji lub zażalenia (...), ustawą z dnia 5 grudnia 2008 r. z dniem 1 lipca 2009 r. zostały w całości uchylone przepisy § 3 i § 4 art. 130² k.p.c. (art. 1 ust. 3 i art. 9 ustawy). Przy uwzględnieniu art. 8 ust. 1 ustawy, przepisy obowiązujące od chwili jej wejścia w życie należy w postępowaniu kasacyjnym stosować do skarg kasacyjnych wniesionych od 1 lipca 2009 r.”.

Rozważając możliwe w związku z tym rozwiązania, Sąd Najwyższy przyjął, że skoro „luki powstałej po uchyleniu art. 130² § 3 k.p.c. ustawodawca nie wypełnił żadną regulacją, w wyniku czego od 1 lipca 2009 r. Kodeks postępowania cywilnego nie normuje skutków sytuacji procesowej polegającej na wniesieniu przez adwokata (...) środków odwoławczych lub środków zaskarżenia bez uiszczenia należnej opłaty stałej albo stosunkowej”, najwłaściwszym rozwiązaniem - przy uwzględnieniu także zasady ochrony praw uczestników postępowania cywilnego - będzie stosowanie w takich sytuacjach w koniecznym zakresie art. 130 § 1 k.p.c. przewidującego procedurę naprawczą, czyli wzywanie przez przewodniczącego do usunięcia braku formalnego pisma lub jego opłacenia. Innymi słowy, w sytuacji wniesienia nieopłaconej opłatą w wysokości stałej albo stosunkowej skargi kasacyjnej od dnia 1 lipca 2009 r. należy wezwać profesjonalnego pełnomocnika do jej opłacenia i dopiero po bezskutecznym upływie określonego przez przewodniczącego terminu orzec o jej odrzuceniu.

Przedstawione wyżej rozbieżne zasady postępowania w takim jak w rozpoznawanym zażaleniu przypadku, uzasadniają, w ocenie składu przedstawiającego zagadnienie, wystąpienie z pytaniem prawnym.

Podejmując uchwałę w powiększonym składzie, Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

III. Wstępnie należy stwierdzić, że przedstawione zagadnienie prawne składa się w istocie z dwóch, niezależnych od siebie w zasadzie kwestii.

Pierwsza kwestia jest związane z uchyleniem art. 130² § 3 k.p.c. (przez ustawę z dnia 5 grudnia 2008 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. Nr 234, poz. 1571 - dalej ustawa) oraz wykład-

nią jej art. 8 ust. 1. Uchylony przepis art. 130² § 3 k.p.c. stanowił, że „Sąd odrzuca bez wezwania o uiszczenie opłaty pismo wniesione przez adwokata, radcę prawnego lub rzecznika patentowego środki odwoławcze lub środki zaskarżenia (apelację, zażalenie, skargę kasacyjną, skargę o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, sprzeciw od wyroku zaocznego, zarzuty od nakazu zapłaty, skargę na orzeczenie referendarza sądowego) podlegające opłacie w wysokości stałej lub stosunkowej obliczonej od wskazanej przez stronę wartości przedmiotu zaskarżenia”. Przepis przejściowy art. 8 ust. 1 ustawy stanowi, że „Przepisy niniejszej ustawy stosuje się do postępowań wszczętych po dniu jej wejścia w życie, z zastrzeżeniem ust. 2 - 5”. Ustępy 2 - 5 art. 8 ustawy nie dotyczą art. 1 pkt 3 lit. a, którym zostały uchylone przepisy art. 130² § 3 i § 4 k.p.c. Zgodnie z art. 9 ustawa ta weszła w życie w dniu 1 lipca 2009 roku. Dalsze rozważania zostaną ograniczone do problemów związanych ze skargą kasacyjną. Należy jednak mieć na uwadze, że dotyczą one również innych środków zaskarżenia prawomocnych orzeczeń - skargi o wznowienie postępowania (art. 399 § 1 k.p.c.) oraz skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia (art. 424¹ § 1 k.p.c.).

Zasadniczy problem dotyczył rozstrzygnięcia, czy wniesienie skargi kasacyjnej, jako środka zaskarżenia prawomocnego orzeczenia (art. 398¹ § 1 k.p.c.), jest wszczęciem nowego postępowania, czy też jest kontynuacją dotychczasowego postępowania, w którym zostało wydane zaskarżone prawomocne orzeczenie. Przepis art. 8 ust. 1 ustawy wywołał w dotychczasowym orzecznictwie Sądu Najwyższego rozbieżność w kwestii stosowania (niestosowania) uchylonego przepisu art. 130² § 3 k.p.c. do skarg wnoszonych od dnia 1 lipca 2009 roku od prawomocnych orzeczeń wydanych w sprawach, które były wszczęte przed tym dniem. Sąd Najwyższy w postanowieniach z dnia 8 stycznia 2010 r., IV CZ 107/09 (niepublikowane), z dnia 3 lutego II CZ 91/09 (niepublikowane) oraz z dnia 3 lutego 2010 r., II CZ 79/09 (niepublikowane) stwierdził, że wniesienie skargi kasacyjnej od 1 lipca 2009 roku jest w rozumieniu art. 8 ust. 1 ustawy „postępowaniem wszczętym po dniu wejścia w życie ustawy”. W rezultacie odrzucona została możliwość stosowania uchylonego art. 130² § 3 k.p.c. W postanowieniach tych Sąd Najwyższy przyjmuje, że skutkiem uchylenia przepisu art. 130² § 3 k.p.c. jest luka w prawie. Może ona zostać wypełniona przez odpowiednie zastosowanie do nieopłaconej skargi kasacyjnej, wniesionej przez profesjonalnego pełnomocnika, przepisu art. 130 § 1 k.p.c. Oznacza to, że konieczne

jest wezwanie strony do wniesienia opłaty, a odrzucenie skargi jest dopuszczalne jedynie w razie jej niewniesienia w ustawowym terminie.

Odmienne stanowisko zostało zaprezentowane natomiast w postanowieniach Sądu Najwyższego z dnia 12 stycznia 2010 r., I PK 198/09 (niepublikowane) oraz z dnia 18 stycznia 2010 r., II UZ 48/09 (niepublikowane). W postanowieniach tych przyjęto, że postępowanie kasacyjne stanowi kontynuację dotychczasowego postępowania. Jednak w obu powyższych przypadkach Sąd Najwyższy nie przyjął, czego można by oczekiwać, dopuszczalności stosowania art. 130² § 3 k.p.c. W obu postanowieniach podniesione zostało bowiem drugie zagadnienie prawne dotyczące skutków uchylenia tego przepisu przez ustawę zmieniającą. W postanowieniach tych przyjęto, że po uchyleniu art. 130² § 3 k.p.c. przepisy art. 130² § 1 i art. 398⁶ § 2 k.p.c. łącznie tworzą normę, z której wynika, że skarga kasacyjna wniesiona przez adwokata lub radcę prawnego powinna być należycie opłacona, jeżeli podlega opłacie stałej lub stosunkowej, obliczonej od wskazanej przez stronę wartości przedmiotu zaskarżenia. W razie nienależytego opłacenia skargi przez profesjonalnego pełnomocnika podlega ona odrzuceniu przez sąd bez wzywania do usunięcia tego braku niezależnie, czy wniesienie skargi uzna się za wszczęcie nowego postępowania.

Jak wynika z powyższego rozbieżność dotyczyła obu podstawowych problemów. Po pierwsze, chodzi o rozstrzygnięcie, czy w rozumieniu art. 8 ust. 1 ustawy wniesienie skargi kasacyjnej od 1 lipca 2009 r. jest wszczęciem nowego postępowania. Rozstrzygnięcie tej kwestii nie oznacza jednak, że automatycznie musi zostać przesądzona dopuszczalność stosowania art. 130² § 3 k.p.c. Po drugie, wątpliwości dotyczą skutków uchylenia art. 130² § 3 k.p.c. W jednym przypadku przyjmowano bowiem istnienie luki, którą należy wypełnić poprzez zastosowanie art. 130 § 1 k.p.c. W innych orzeczeniach zaś, że w razie wniesienia nieopłaconej lub nienależyście opłaconej skargi przez profesjonalnego pełnomocnika podlega ona odrzuceniu bez wzywania strony do wniesienia stosownej opłaty, na podstawie art. 398⁶ § 2 w związku z art. 130² § 1 k.p.c.

W świetle przedstawionego pytania prawnego podstawowe znaczenie ma rozstrzygnięcie, czy w rozumieniu art. 8 ust. 1 ustawy należy uznać, że wszczęcie postępowania oznacza wszczęcie postępowania przed sądem pierwszej instancji, czy również jest to wszczęcie postępowania kasacyjnego. Problem dotyczący tego, czy postępowanie wszczęte skargą kasacyjną stanowi nowe postępowanie, czy też jest kontynuacją dotychczasowego postępowania był rozstrzygany w orzecznictwie Sądu

Najwyższego w sprawie dotyczącej pełnomocnictwa procesowego i zwolnienia od kosztów sądowych (art. 91 i art. 117 § 4 k.p.c. oraz art. 105 ustawy z dnia 28 lipca o kosztach sądowych w sprawach cywilnych, Dz.U. Nr 167, poz. 1398, ze zm.). Rozbieżności, które wystąpiły w orzecznictwie Sądu Najwyższego w związku z wykładnią powyższych przepisów zostały rozstrzygnięte w uchwale składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 5 czerwca 2008 r., III CZP 142/07 (OSNC 2008 nr 11, poz. 122). W uchwale tej przyjęto, że zwolnienie strony od kosztów sądowych w sprawie, przyznane w postępowaniu przed sądem powszechnym, nie obejmuje postępowania kasacyjnego oraz że pełnomocnictwo procesowe nie obejmuje z samego prawa umocowania do wniesienia skargi kasacyjnej i udziału w postępowaniu kasacyjnym. Uchwała ta rozstrzyga wprost jedynie w kwestii pełnomocnictwa i zwolnienia od kosztów sądowych. Jednak w jej uzasadnieniu przyjęto, że sprawa wywołana przez wniesienie skargi kasacyjnej do Sądu Najwyższego jest w znaczeniu „technicznoprosesowym” sprawą nową, odrębną od tej, w której zapadło prawomocne orzeczenie, od którego wniesiono skargę kasacyjną. Pomijając to, że uchwała ta została podjęta przy dwóch zdaniach odrębnych należy podkreślić, że Sąd Najwyższy nadał jej moc zasady prawnej. Tym samym należy uznać, że nieaktualne stały się orzeczenia Sądu Najwyższego wydane w związku z art. 2 ustawy z dnia 14 grudnia 2006 r. o zmianie ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz.U. z 2007 r. Nr 21, poz. 123). W orzeczeniach tych jednolicie przyjmowano bowiem, że postępowanie wszczęte skargą kasacyjną stanowi kontynuację dotychczasowego postępowania. Należy zauważyć, że przepis powyższy stanowił o „sprawach wszczętych”, a art. 8 ust. 1 ustawy stanowi o „wszczętych postępowaniach”. Także uchwała III CZP 142/07 odnosi się do pojęcia „sprawy”. Odróżnienie pojęcia „sprawy” i „postępowania” posłużyło jako uzasadnienie przyjęcia, że w rozumieniu art. 8 ust. 1 ustawy za wszczęcie postępowania, w którym zostaje wniesiona skarga kasacyjna, należy uznać wszczęcie postępowania rozpoznawczego, czyli wniesienie pozwu lub innego pisma inicjującego postępowanie cywilne (tak w postanowieniu Sądu Najwyższego I PK 198/09). W postanowieniu tym stwierdzono także, że definicji „sprawy” cywilnej nie można nadać uniwersalnego charakteru, odnoszącego się do wszystkich przepisów czy instytucji procedury cywilnej.

W odniesieniu do problemu rozstrzyganego w niniejszej sprawie należało jednak przyjąć, że pojęcie „sprawy wszczętej” i „postępowania wszczętego” mają bardzo podobne znaczenie. Do istoty postępowania cywilnego jako złożonego aktu prawne-

go o charakterze ciągłym, obejmującego czynności procesowe podejmowane w postępowaniu przez podmioty w nim uczestniczące (sąd, strony), mającego na celu rozstrzygnięcie sprawy cywilnej, odwołał się Sąd Najwyższy w uzasadnieniu uchwały III CZP 142/07. Z tego względu nie jest możliwe pogodzenie poglądów wyrażonych w uchwale III CZP 142/07 z poglądem z postanowienia I PK 198/09. Należy więc stwierdzić, że podjęcie uchwały zgodnej z poglądem wyrażonym w postanowieniu I PK 198/09 doprowadziłoby do niedopuszczalnej sytuacji, w której istniałyby dwie uchwały Sądu Najwyższego w składzie powiększonym, które rozstrzygałyby w odmienny sposób ogólny problem pojęcia „wszczęcia postępowania”. Z jednej uchwały wynika bowiem, że postępowanie wszczęte skargą kasacyjną jest nowym postępowaniem, a z drugiej wynikałoby, że jest to kontynuacja postępowania dotychczasowego. Z powyższych względów należy więc przyjąć, że postępowanie wszczęte skargą kasacyjną jest postępowaniem nowym. Wynika z tego, że do skargi kasacyjnej wniesionej po 1 lipca 2009 r. nie znajduje zastosowania uchylony art. 130² § 3 k.p.c.

W tej sytuacji konieczne było rozważenie skutków uchylenia art. 130² § 3 k.p.c. Pomimo, że Trybunał Konstytucyjny uznał za niezgodny z Konstytucją jedynie przepis art. 130² § 4 zdanie pierwsze w związku z art. 130² § 3 k.p.c. (wyrok z dnia 26 czerwca 2008 r., SK 20/07, OTK-A 2008, nr 5, poz. 86), a nie stwierdził niezgodności z Konstytucją przepisu art. 130² § 3 k.p.c. w zakresie, w jakim przewidywał odrzucenie bez wezwania wniesionych przez profesjonalnego pełnomocnika nieopłaconych środków odwoławczych, ustawą z dnia 5 grudnia 2008 r. został w całości uchylony również przepis § 3 art. 130² k.p.c.

W kwestii skutków uchylenia art. 130² § 3 k.p.c. w dotychczasowym orzecznictwie Sądu Najwyższego zaprezentowano trzy różne stanowiska. Wstępnie należy stwierdzić, że nie budzi żadnych wątpliwości zamiar ustawodawcy usunięcia normy prawa procesowego, przewidującej odrzucenie nienależycie opłaconej skargi kasacyjnej, wniesionej przez profesjonalnego pełnomocnika. Wynika to jednoznacznie z przebiegu procesu legislacyjnego, który został przedstawiony w uzasadnieniach wyroków Trybunału Konstytucyjnego z dnia 28 maja 2009 r., P 87/08 oraz z dnia 14 września 2009 r., SK 47/07, jak i ze stenogramów z 22 posiedzenia Senatu RP oraz wspólnego posiedzenia Komisji Praw Człowieka i Praworządności oraz Komisji Ustawodawczej Senatu w dniu 20 listopada 2008 roku. Jest również oczywiste, że zamiar powyższy został zrealizowany w sposób wielce niedoskonały. Zasadniczo

chodzi tu o to, że norma zawarta w art. 130² § 3 k.p.c. (w zakresie skargi kasacyjnej) może być wywodzona również z innych przepisów Kodeksu postępowania cywilnego. Postępowanie ustawodawcy należy ocenić krytycznie. Skreślenie tego przepisu zostało bowiem dokonane w sposób świadomy, mający na uwadze jedynie osiągnięcie zamierzonego celu. Zaniechano jednak dokonania wszechstronnej oceny skutków jego skreślenia. Zdeformowany nieprofesjonalną legislacją stan prawny, charakteryzujący się brakiem przepisu uzasadniającego odrzucenie skargi kasacyjnej, wniesionej przez profesjonalnego pełnomocnika wywołał podstawowe wątpliwości i kontrowersje oraz rozbieżność w orzecznictwie Sądu Najwyższego.

Sąd Najwyższy w postanowieniach z dnia 12 stycznia 2010 r., I PK 198/09 oraz z dnia 18 stycznia 2010 r., II UZ 48/09 uznał, że samo uchylenie art. 130² § 3 k.p.c. nie było wystarczające do tego, aby uchylić odrzucenie przez sąd nieopłaconej lub nienależycie opłaconej skargi kasacyjnej, podlegającej opłacie stałej lub stosunkowej, która została wniesiona przez profesjonalnego pełnomocnika, bez wzywania do uiszczenia opłaty w należytej wysokości. Odrzucenie przez sąd nieopłaconej lub nienależycie opłaconej skargi kasacyjnej wniesionej przez profesjonalnego pełnomocnika wynika bowiem (jest objęte hipotezą) z art. 130² § 1 k.p.c. Oznacza to, że obowiązuje w tym przypadku zasada samoobliczania opłaty i jej uiszczenie bez wezwania. Naruszenie tej zasady nie powoduje jednak zastosowania mechanizmu z art. 130² § 1 i 2 k.p.c. (możliwość wniesienia opłaty w terminie tygodniowym), gdyż skutki wniesienia nieopłaconej skargi kasacyjnej reguluje art. 398⁶ § 2 k.p.c. Odrzucenie skargi kasacyjnej ma następować bez wzywania do uiszczenia opłaty, gdyż art. 398⁶ § 2 k.p.c. rozróżnia odrzucenie skargi kasacyjnej, której braków nie usunięto w terminie, od jej odrzucenia w pozostałych wypadkach, wymienionych w tym przepisie, które następuje bez wezwania do usunięcia braków, a odnosi się także do nieopłaconej skargi kasacyjnej. Zdaniem Sądu Najwyższego, mając na uwadze przymus adwokacko - radcowski można też bronić tezy, że art. 398⁶ § 2 k.p.c. stanowi samodzielną podstawę do odrzucenia skargi kasacyjnej. W każdym razie - po uchyleniu art. 130² § 3 k.p.c. - przepisy art. 130² § 1 i art. 398⁶ § 2 k.p.c. łącznie tworzą normę, z której wynika, że skarga kasacyjna wniesiona przez adwokata lub radcę prawnego powinna być należycie opłacona, jeżeli podlega opłacie w wysokości stałej lub stosunkowej obliczonej od wartości przedmiotu sporu, a gdy nie zostanie tak opłacona, to podlega odrzuceniu bez wezwania do usunięcia tego braku. Sąd Najwyższy stwierdził również, że taka norma nie jest nadmiernie restryktywna i była już przewi-

dziana w art. 17 ustawy z dnia 13 czerwca 1967 o kosztach sądowych (jednolity tekst: Dz.U. z 2002 r. Nr 9, poz. 88, ze zm.). Zasada samoobliczania i samoopłacania opłat sądowych od pism procesowych wnoszonych przez profesjonalnych pełnomocników jest potwierdzona w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego oraz jest znana procedurze administracyjnej. Tak więc można ostatecznie stwierdzić, że w postanowieniach powyższych przyjęto, że uchylenie art. 130² § 3 k.p.c. nie przyniosło żadnej zmiany normatywnej, gdyż normę w nim zawartą można odkodować z obowiązujących (innych) przepisów Kodeksu postępowania cywilnego (art. 130² § 1 k.p.c. w związku z art. 398⁶ § 2 k.p.c.).

Zaprezentowane w powyższych postanowieniach stanowisko budzi zasadnicze zastrzeżenia. Można co prawda twierdzić, że ustawodawca nie zrealizował zakładanego celu i stan prawny nie uległ zmianie na skutek uchylenia art. 130² § 3 k.p.c. Jednak należy mieć na uwadze, że jednocześnie konieczne byłoby przyjęcie, że uchylony przepis nie zawierał żadnej treści normatywnej, czyli niczego nie regulował (był zbędny). Zasadniczo nie można jednak zakładać, że ustawodawca wprowadza unormowania zbędne. Uchylony przepis został wprowadzony do Kodeksu postępowania cywilnego łącznie z art. 130² § 1 i 2, które nie zostały ani uchylone, ani zmodyfikowane. Należy zatem stwierdzić, że cel ustawodawcy może zostać osiągnięty w drodze wykładni obowiązujących przepisów. Nie można więc przyjąć, że po skreśleniu art. 130² § 3 k.p.c. powstała luka normatywna.

Reasumując należy więc stwierdzić, że na skutek uchylenia art. 130² § 3 k.p.c. nastąpiła zmiana normatywna. Natomiast sposób jej wprowadzenia, w szczególności pozostawienie bez zmian przepisów art. 130² § 1 i 2 k.p.c., spowodował poważną niespójność regulacji prawnej, która wymaga usunięcia w drodze wykładni. Z powyższych względów, zdaniem składu powiększonego, należy zakwestionować stanowisko prezentowane w postanowieniach Sądu Najwyższego I PK 198/09 i II UZ 48/09.

W związku z powyższym za uzasadnione należało przyjąć stanowisko polegające na tym, że w związku z uchyleniem art. 130² § 3 k.p.c., w razie wniesienia skargi kasacyjnej przez adwokata lub radcę prawnego podlegającej opłacie stałej lub stosunkowej obliczonej od wskazanej przez stronę wartości przedmiotu zaskarżenia, odpowiednie zastosowanie znajduje art. 130 § 1 k.p.c. Stanowisko powyższe zostało przyjęte przez Sąd Najwyższy w postanowieniach z dnia 8 stycznia 2010 r., IV CZ 107/09, z dnia 3 lutego 2010 r., II CZ 91/09 oraz z dnia 3 lutego 2010 r., II CZ 79/09. W uzasadnieniach wyżej powołanych orzeczeń Sądu Najwyższego słusznie zakwe-

stionowano również możliwość stosowania art. 130² § 1 i 2 k.p.c. Stosowanie art. 130² § 1 k.p.c. pozostaje bowiem w ścisłym związku z możliwością naprawienia uchybienia w drodze czynności dokonanej przez stronę. Gdyby więc do pisma procesowego (skargi kasacyjnej) zastosować ten przepis, to należałoby także stosować § 2 art. 130² k.p.c. Bez wyraźnej podstawy ustawowej nie można bowiem pogorszyć sytuacji procesowej strony przez odmówienie jej możliwości usunięcia skutków uchybienia, poprzez wybiórcze zastosowanie jedynie przepisu art. 130² § 1 k.p.c.

Należy także przyjąć, że trzeba zmierzać do takiego rozwiązania, które można w miarę harmonijnie wkomponować w przepisy normujące określone instytucje procesowe, aby ograniczyć w ten sposób rozmiary zaburzenia spójności w ramach tych instytucji, będącego następstwem chaotycznej i nieprzemyślanej ingerencji ustawodawcy i niepełnej regulacji. Zastosowanie art. 130 § 1 k.p.c. nie jest z pewnością rozwiązaniem doskonałym, gdyż dopuszcza odstępstwo od wymagań stawianych profesjonalnym pełnomocnikom. Nie narusza jednak ono zasady, że szczególne wymagania oraz ograniczenia uprawnień procesowych powinny wyraźnie wynikać z przepisów ustawy oraz iż nie należy w drodze analogii stosować przepisów przewidujących takie ograniczenia, choćby w podobnych sytuacjach.

Odpowiednie stosowanie art. 130 § 1 k.p.c. do skargi kasacyjnej należy rozumieć również w ten sposób, że nie zostaje uchylony obowiązek profesjonalnego pełnomocnika samoobliczenia opłaty w wysokości stałej lub stosunkowej obliczonej od wskazanej przez stronę wartości przedmiotu zaskarżenia.

Z powyższych względów Sąd Najwyższy podjął uchwałę o treści sformułowanej w sentencji.

=====